

1

OPEN OP ZONDAG

HOOGSTRAAT KLOOSTERSTRAAT

De Hoogstraat is een van de oudste nog bestaande straten van 't Stad. In 1232 wordt ze al vermeld als 'alta platea', in bronnen uit 1305 is er sprake van de Hoogstraat. De naam van de straat heeft alles te maken met haar ligging op een heuvelrug die destijds de oude ruienstad verbond met het zuiden. In de middeleeuwen vormde de Broodbrug of IJzerenbrug over de rui de overgang tussen de oude stadskern en de Hoogstraat; aan de andere kant werd de straat afgesloten door de Sint-Janspoort.

De **HOOGSTRAAT** was de belangrijkste uitvalsweg in de richting van een nieuwe kern in de zuidelijke rand. Die ontstond in de twaalfde eeuw als gevolg van de stichting van de Sint-Michielsabdij aan de oevers van de Schelde, waar nu de Sint-Michielskaai is. Door die strategische ligging is de Hoogstraat altijd al een plek geweest waar handel werd gedreven. In de zestiende eeuw werden er belangrijke lakenmarkten gehouden - de Lakenhal was toen op de Grote Markt. In de tweede helft van die eeuw kwam er zelfs een nieuwe lakenhal in de Hoogstraat zelf. Die werd ondergebracht in het pand 't Hazen-windeken', ook bekend als de 'Halle van Weert', aangrenzend aan de grote woning op nr. 43 waar later, in de zeventiende eeuw, de wereldberoemde schilder Jacob Jordaens (1593-1678) zou intrekken (hij kwam er wonen als kind met zijn ouders en liet in 1638 barokke vleugels bijbouwen). De lakenhal werd in naam van het wolambacht beheerd door halmeesters, die zelf ook kooplieden waren. Er werden volop wolproducten verhandeld tot in 1720; in dat jaar werd de Halle van Weert verkocht.

Vandaag kan je nog altijd in de Hoogstraat terecht om textiel te kopen, en veel meer. De straat mag dan heel grondig veranderd zijn ten opzichte van de zestiende eeuw, toch

De geschiedenis van de Hoogstraat als winkelstraat is geschreven door kleine zelfstandigen, zoals deze meisjes die roomijs verkopen van achter een tijdelijke toonbank voor de deur van de woning naast het Sint-Julianusgasthuis.

In de vroege jaren 1970 zag je in de Lombardenvest meer auto's op de geïmproviseerde parking dan voorbijgangers, laat staan winkelalages. Op de achtergrond rechts, achter een schutting, de bijna-vergane glorie van het warenhuis van Vaxelaire-Claes.

tweede winkel te openen. Hij zocht en vond een hoekpand in een stukje binnenstad waar op dat moment zo goed als niets te beleven viel: op de hoek van de Lombardenstraat en de **LOMBARDENVEST**. Op de andere hoek van de straat, aan de kant van de Nationalestraat was er wel de mooie *ganterie* (handschoenenwinkel) van A. Boon, gevestigd in een art-decopand uit 1920. Die winkel is er nog altijd, de gevel, het interieur en de handschoendozen zijn beschermd.

Maar aan de overkant was de Lombardenvest bijna braakliggend terrein, met op de ene hoek (aan de Nationalestraat), de restanten van het warenhuis Vaxelaire-Claes dat was afgebroken in de tweede helft van de jaren zeventig, en op de andere hoek een geïmproviseerde parkeerplaats. Het was er zo triest dat een voorbijgangster Bruloot, die de raamkozijnen van zijn toekomstige winkel aan het schilderen was, waarschuwde dat hij beter twee keer nadacht voordat hij op die plek een winkel startte, want "hier heeft nog nooit iets gemarcheerd".

De eerste jaren van Louis op de Lombardenvest waren inderdaad niet gemakkelijk. In de autovrije straten van wat we nu de Wilde Zee noemen waren al verschillende modeboetieks (zie ook hoofdstuk 5), maar de shoppers die daar naar op weg waren liepen **LOUIS** meestal gewoon voorbij: op zaterdag zag Bruloot de stroom passanten met lede ogen doorwandelen. De Antwerpenaar leek nog niet klaar voor de vernieuwende collecties van An Demeulemeester, Dirk Bikkembergs, Dirk Van Saene en Walter Van Beirendonck die bij Louis in de rekken hingen.

Maar de volhouder wint: na twee seizoenen begonnen de Antwerpse Zes ook bij modeliefhebbers in eigen land faam te verwerven. Hoe ironisch ook: het Belgische publiek moest de creaties van de Zes blijkbaar eerst ontdekken in de rekken van Barneys in New York of in de boetieks van Parijs, om dan vast te stellen dat ze ook gewoon in Antwerpen terecht konden voor die nieuwe mode.

Ook de opening van de flagshipstore van Dries Van Noten op de hoek van de Nationalestraat en de Kammenstraat, in 1989, heeft veel betekend voor het modehart van de stad. Je kan gerust stellen dat Louis en Van Noten met zijn tweeën **EEN NIEUWE WINKELAS** in het leven hebben geroepen, langs de straten die de verbinding vormen tussen de Kloosterstraat en de Wilde Zee. In de jaren negentig was niet, zoals je zou verwachten, de academie in de Mutsaardstraat het ontmoetingscentrum voor iedereen die met mode bezig was, maar wel deze buurt rond

De opening in 1989 van de flagshipstore van Dries Van Noten in het Modepaleis is van groot belang geweest voor de ontwikkeling van de Nationalestraat als modebuurt.

Een eyecatcher op de Meir was het door Horta ontworpen grootwarenhuis op nr. 33 waar tussen 1922 en 1972 Les Grands Magasins La Bourse veel klanten lokte.

Op de bovenverdiepingen wilde hij aan de kant van de Huidevettersstraat middelgrote luxeappartementen inrichten, maar uiteindelijk werd gekozen om daar uitsluitend kantoren te voorzien; onder andere enkele verzekeringsagenten en ook het Duitse consulaat namen er hun intrek. De geplande woningen voor de winkeluitbaters op de bovenverdiepingen aan de kant van de Korte Gasthuisstraat zijn er evenmin gekomen; de bouwlaag werd beperkt tot twee verdiepingen met kantoren en een conciërgewoning. Voor de auto's van de kantoorbedienden werd een parkeergarage voorzien over de volledige kelderverdieping, toegankelijk via een hellingbaan in de Korte Gasthuisstraat.

Voor het ontwerp van de winkelgaanderij koos Collin voor een op status gerichte zakelijke stijl en een luxueuze afwerking. De galerijen zijn verticaal opgedeeld en strak geritmeerd dankzij de kapiteelloze kolommen die de winkelpanden van elkaar scheidten, met een kolom uit stukwerk en een marmeren basis. Voor de vloer

koos hij voor roomkleurig marmer, het plafond heeft een kroonlijst en doorschijnende koepelgewelven ... Heel chic allemaal.

De meeste winkelruimten hier zijn vandaag verbouwd, maar er zijn uitzonderingen, en daar zie je nog de oorspronkelijke structuur en decoratie. Het zijn echte pareltjes, met een vide en een binnentrap en een borstwering en trapeuning van sierlijk krullend smeedijzer. Een in het plafond geïntegreerde lantaarn zorgt voor de verlichting.

De Nieuwe Gaanderij werd gebouwd tussen 1952 en 1954 en is daarmee de eerste naoorlogse winkelgaanderij in Antwerpen.

De jaren tachtig brengen zo dus een nieuwe wind voor West-End. Maar ook voor de Meir zelf breekt een nieuwe periode aan. Althans, dat is de wens van de nieuwe burgemeester die in 1983 het stadhuis in trekt, de SP'er Bob Cools. Zijn naam komt in dit boek meer dan één keer ter sprake; als geestelijke vader van de autovrije winkelwandelstraten in 't Stad heeft hij immers geen kleine rol gespeeld in de evolutie van het uitzicht en het karakter van Antwerpen als winkelmekka. Drie grote autovrije projecten realiseerde hij als schepen voor Ruimtelijke Ordening in de vroege jaren zeventig: eerst werd de Offerandestraat autovrij en heraangelegd, daarna was het de beurt aan de straten van de Wilde Zee, en de voorlopig laatste in het rijtje was de Hoogstraat.

Al van in het begin staat ook de Meir bovenaan op Cools' autovrije verlanglijstje, maar het zou nog heel wat voeten in de aarde hebben vooraleer hij erin slaagt om de auto's uit de gekende winkelstraat te bannen. Dat heeft alles te maken met de houding van de handelaars op de Meir, die in het begin vurig tegen het voorstel gekant zijn – sommige zijn dat overigens altijd gebleven. Ook in de andere straten waar de **AUTOVRIJE HERAANLEG** in gang werd gezet, was de plaatselijke middenstand in het begin argwanend; in de Hoogstraat bijvoorbeeld stemden de meeste winkeliers aanvankelijk tegen. Maar hun vraagtekens en gemor waren klein bier in vergelijking met de negatieve reactie van de winkeliers op de Meir.

Het verkeer op de Meir kon behoorlijk druk zijn, zoals te zien op deze foto uit 1969.

We weten dat Bob Cools uiteindelijk aan het langste eind getrokken heeft en zijn visie voor de Meir (en enkele omliggende straten en pleinen) heeft doorgedruwd. Hij noemt het na zijn pensioen als burgemeester (in 1994) de verwezenlijking waar hij het meest trots op is. Maar zeggen dat het hem veel tijd, zweet en overredingskracht heeft gekost, is een understatement.

6

ETALAGES KIJKEN

CARNOTSTRAAT OFFERANDESTRAAT

Oh, al die balzalen, al die cinema's, al die danscafés: als mensen herinneringen ophalen aan de glorie-dagen van de Antwerpse stationsbuurt, dan is het meestal aan het uitgaansleven. Ooit waren met name de Carnotstraat en de Offerandestraat *the places to be* voor een avond op de dansvloer, met tal van zalen en gelegenheden die binnen uitpakten met parketvloeren, balkons en opulente decoratie, en aan de buitenkant straalden dankzij schitterende, kleurrijke lichtreclames. Maar ook overdag viel er veel te beleven in deze straten, die zich dan aan de wereld presenteerden als toonaangevende winkelcentra.

DE GLORIETIJD VAN DE POORT NAAR 'T STAD

De Carnotstraat en de Turnhoutsebaan vormen een drukke verkeersas tussen het Astridplein en de ring rond Antwerpen. Het is de toegangspoort naar het centrum van de stad voor wie vanuit het noorden komt, en aan die ligging dankt de straat eigenlijk ook de grandeur die haar vroeger typeerde. In de twintigste eeuw kwam iedereen die naar Antwerpen wilde vanuit de noordelijke randgemeenten, zoals Brasschaat of Schoten, via de Carnotstraat. Eerst met paard en kar, dan met de tram, nog later met de auto.

Het publiek dat via de Carnotstraat kwam en ging was gemiddeld genomen gegoed, en dus graag gezien door de plaatselijke handelaren. Die hielden hun winkels open op het gelijkvloers van de statige herenhuizen die de straat flankeerden en die van 'de steenweg' met name in de jaren 1920 en 1930 een mooie, bloeiende woon- en winkelasmaakten. In die periode kwamen de mensen vooral met de tram. Het waren trams met meerdere wagons die doorreden tot op 'den buiten':

Wandelaars in de Carnotstraat in de jaren 1930, ter hoogte van de Lange Winkelhaakstraat, met links de winkelatalages van onder andere Au Bonheur des Dames en De Zyde Kous.

Het appartementsgebouw van de architect Kaplansky op de hoek van de Bisschopstraat, met in de linkse etalage de hoeden van Le Chapeau.

trekken weg uit het centrum, op zoek naar een andere manier van wonen dan in de negentiende-eeuwse rijhuizen en appartementen van de stad, met een veroudering van de bevolking (en dus van het klantenbestand van de lokale handelaars) in de stadswijken als gevolg.

Ook **DE OPKOMST VAN DE TELEVISIE** – langzaam gestart aan het einde van de jaren vijftig en op kruissnelheid aan het einde van de jaren zestig – is belangrijk geweest voor de manier waarop we winkelen en dus voor de manier waarop winkels in de loop van de tijd veranderd zijn. Dat geldt niet alleen voor de Carnotstraat, maar eigenlijk voor elke Vlaamse winkelstraat. Daar waar vroeger mensen de straat op moesten om geëntertaind te worden, blijven

ze voortaan thuis, voor de beeldbuis. De nieuwe winkeletalage van de slager is niet langer iets wat iedereen gezien wil hebben, een braderij is niet langer hét evenement van het jaar, want de televisie biedt altijd nog ietsje meer spektakel.

In het geval van de Carnotstraat had de opkomst van de televisie nog een nefast gevolg: de teloorgang van de cinemacultuur. Niet dat het zo'n vaart loopt, want in de jaren zestig, zeventig en tachtig draait Hollywood op volle toeren en brengen releases van belangrijke films nog altijd volk op de been. Maar de concurrentie van de televisie wordt alsmaar groter, zeker wanneer in de jaren zeventig ook videocassettes op de markt komen en minder en minder mensen bereid zijn om voor een bioscoopavondje de parkeerproblemen in het stadscentrum te trotseren.

Vanaf het einde van de jaren 1970 begint de Carnotstraat haar allure als winkelstraat te verliezen. In de jaren 1980 verdwijnen de cinema's uit het straatbeeld, er is minder passage, en grote winkels trekken weg.

→ De Offerandestraat in de jaren 1930, met rechts de Magic Palace.

↓ In 1971 werd de Offerandestraat verkeersvrij. De straat stond bekend voor het grote aanbod aan schoenenwinkels.

kruidenier, de beenhouwer, de schoenmaker, de confiserie, de naaigarenwinkel, enzovoorts. En er waren ook veel cafés en uitgaansgelegenheden.

De Offerandestraat begint eigenlijk pas echt te floreren als winkelstraat na de Tweede Wereldoorlog. Het is de tijd van de wederopbouw, het gaat goed met de economie, en dat zie je in de winkelbuurten. In de Offerandestraat worden de cafés langzaam maar zeker verdrongen door winkels, en daarbij valt op hoeveel van die winkels schoenen verkopen. Al snel is het in heel Antwerpen bekend: voor schoenen moet je in de Offerandestraat zijn. Zaken zoals Marly Shoe, de voorloper van Torfs (zie ook p.58), en ook West-End hadden hier hun eerste vestiging.

Een andere schoenenwinkel in de straat was De Schepper. Die zaak is rond 1960 overgenomen door de moeder van niemand minder dan kunstenaar Panamarenko. Naar eigen zeggen was hij het die haar overtuigde, al vonden ze het wel risicovol, want je zit altijd met een grote stock. Panamarenko veranderde de naam van de winkel naar 'Goliatje' en zette een grote laars buiten bij wijze van uithangbord. Van de winkel heeft de kunstenaar zich vanaf dan nooit meer iets aangetrokken, al woonde hij wel samen met zijn moeder in de Offerandestraat. Wel heeft de schoenenwinkel hem geïnspireerd tot het creëren van wat een sleutelwerk uit zijn beginperiode is gebleken: de 'Magnetische schoenen' (1966-1967) waren rekvisieten voor een happening waarbij Panamarenko ondersteboven over een stalen plafond wandelde. Volgens de kunstenaar waren het militaire bottines uit het voormalige Oostblok, en kwamen ze van bij het Goliatje.

Het statiekwartier was in de jaren 1960 een geliefde winkelbuurt. In de Van Wesenbekastraat kon je voor een herenpak op maat terecht bij Moens; in de Offerandestraat waren heel wat kleding- en schoenenwinkels.